

DNB

magazine

Een uitgave van de Nederlandsche Bank

Trots op sterke euro

Financieel internet onder de loep
Reorganisatie DNB: bedrijfsvoering moet efficiënter

Inhoud

- 3 Redactioneel**
- 4 Europeaan mag trots zijn op euro**
Negatieve kijk op eigen munt is onterecht
- 7 Met de stofkam door financieel internet**
Nieuwe methode voor opsporen malafide aanbieders
- 10 Bankgeheimen: Bankbiljetten en hamburgers**
- 11 DNB moet slagvaardiger**
Grootscheepse reorganisatie kost twee- à driehonderd banen
- 14 Wie buigt, zal niet barsten**
Auteurs biografie Wim Duisenberg aan het woord
- 15 Spannende levensbeschrijving laat belangrijke wapenfeiten onderbelicht**
ECB-watcher Sylvester Eijffinger over biografie Duisenberg
- 18 Eurovisie: De (on)voorspelbare wisselkoersen**
- 19 De economische gevolgen van de oorlog in Irak**
Mondiale recessie beleef uit, maar economieën vertraagden
- 22 Wellink wil meer vrouwen in hoge functies**
Cultuuromslag nodig voor betere afspiegeling op de werkvloer
- 25 Kunstpodium: Passie in beeld**
- 26 Recept voor vrij kapitaalverkeer**
Boek over kapitaalliberalisatie in transitie-economieën
- 29 Informatie**
- 30 DNB Research Seminars**

Colofon

DNB *magazine* is een uitgave van De Nederlandsche Bank N.V. Het is een productie van de Afdeling Communicatie en informatie en verschijnt zes keer per jaar.

Redactie-adres
DNB *magazine*
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Telefoon 020-5241910/3361
Fax 020-5242228
E-mail (redactie): magazine@dnb.nl
Internet: www.dnb.nl

Hoofdredactie
Mumtaz Khadjé

Eindredactie
Joyce Albers

Aan dit nummer werkten mee
Miloe van Beek, Mathijs Bouman, Jacqueline van Breugel, Marlies Dijkstra, Sylvester Eijffinger, Marijke Hoogendoorn, Jaap Koning, Rolf Pauli, Olaf Sleijpen, Alexander Strengers, Uitgeverij Business Contact, Rutger Vahl, Erica Verdegaal, Benno van der Zaag.

Illustraties
ANP, Rob Meulemans, Paul Zeijlemaker

Vormgeving en druk
Fd-Reproductie

Abonnementen
Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk of per mail aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie
DNB *magazine*
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
E-mail: aanvraagmagazine@dnb.nl

De sluitingsdatum van de kopij in dit nummer was 1 juli.

Artikelen uit DNB *magazine* mogen **niet** zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

De Nederlandsche Bank

DNB *magazine* nummer 3/4 2003

'Help ik vind nog guldens!?' Dat is de titel van de brochure waarmee DNB de Nederlandse burgers wil informeren over wat te doen met guldenbiljetten en -munten. Het overkomt een aantal van ons nog steeds; dat we guldens vinden in jaszakken, keukenladen of in een oude sok. Het guldentijdperk is allang voorbij, ook de termijn waarbinnen we onze oude

Help, guldens

munt bij banken konden inwisselen voor euro's is eind vorig jaar verstreken.

Om al die mensen bij wie nog guldens opduiken te helpen, ruilt DNB tot 1 januari 2007 de guldenmunten in voor euro's en de guldenbiljetten zelfs nog tot 1 januari 2032. U dient wel een geldige reden op te geven waarom u de guldens niet eerder hebt ingewisseld; dus niet omdat u te laks bent geweest. De regels zijn er om onder meer witwaspraktijken tegen te gaan. Daar komt bij dat DNB geen guldens meer aanneemt die na

27 januari 2002 zijn verkregen uit beroeps- of bedrijfsmatige activiteiten. De brochure kunt u in september aanvragen door een e-mail te sturen naar info@dnb.nl.

Dat nog niet iedereen de euro in de armen heeft gesloten, blijkt wel uit de aanhoudende kritiek die onze nieuwe munt te verduren krijgt. Kort na de invoering klaagde men over de lage wisselkoers van de euro en nu moppert men over de hoge wisselkoers van onze munt. Het lijkt nooit goed te gaan met de euro, als we de berichten in de media moeten geloven. In het artikel 'Europeaan moet trots zijn op euro' kunt u lezen of de sterke euro wel zo schadelijk is voor de economie.

In dit nummer ook een artikel over de reorganisatieplannen van DNB, een verslag over de totstandkoming van de eerste biografie van Wim Duisenberg en in 'Met de stofkam door financieel internet' gaan we in op de nieuwe methode om malafide aanbieders van financiële producten en diensten op het wereldwijde web in de kraag te vatten.

Mumtaz Khadjé, hoofdredacteur

Europeaan mag trots zijn op euro

Negatieve kijk op eigen munt is onterecht

Jarenlang werd er steen en been geklaagd over de lage wisselkoers van de euro ten opzichte van de dollar. Terugkijkend was het een zorgeloze periode. Nu de euro weer ongeveer op zijn introductiekoers zit, neemt het gemopper verder toe. Maar een sterke euro heeft ook voordelen. Het dwingt Europese beleidsmakers bovendien haast te maken met de structurele hervorming van de economie van het eurogebied.

Mathijs Bouman

Nog geen vakantieplannen? Denk eens aan de Verenigde Staten. Dit is een prachtig moment om bijvoorbeeld een weekje New York te plannen. Bezoek de daktuin van het Metropolitan Museum of Modern Art waar deze zomer een aantal opvallende sculpturen van *pop-artist* Roy Lichtenstein staat tentoongesteld. Of ga langs het Lincoln Center voor een voorstelling van het New York City Ballet dat deze zomer *A Midsummer Night's Dream* danst.

Het mooiste is dat er voor Europeanen fraaie kortingen te krijgen zijn. Zo heeft het prestigieuze Waldorf-Astoriahotel deze zomer de prijzen maar liefst met vijftien procent verlaagd ten opzichte van vorig jaar. Let op: alleen voor Europeanen. Het 'Romance Package' – een luxe suite en bubbeltjeswijn – kost nu 320 euro per nacht. Precies een jaar geleden vroegen ze daar nog 375 euro voor. Ook de taxi is vijftien procent goedkoper dan twaalf maanden geleden, net als een kaartje voor het Vrijheidsbeeld en een Big Mac menu. Ten opzichte van anderhalf jaar geleden gaat het zelfs om kortingen van bijna 35 procent.

Niet dat New Yorkers opeens zo dol op Europeanen zijn geworden, want zelf zullen ze nauwelijks door hebben dat ze zo met de prijzen stunten. Het Waldorf-Astoria heeft geen bord op de stoep staan dat Europeanen speciale kortingen belooft. De VS is goedkoper voor Europeanen simpelweg doordat het wisselkantoor deze zomer veel meer dollar geeft voor een euro, dan in de zomer van 2002. Kostte een euro begin juli vorig jaar nog zo'n 0,98 dollarcent, nu is dat maar liefst 1,15 dollar.

Behalve bezoekers aan de VS zijn er nog meer partijen die garen spinnen bij de forse waardestijging die de euro het afgelopen anderhalf jaar doormaakte. Consumenten die thuis blijven, profiteren van lagere prijzen voor Amerikaanse producten. Zo is een boek bij Amazon.com nu veel goedkoper, Amerikaanse producten liggen voor lagere prijzen in de Nederlandse winkels en zelfs in de benzineprijs zal op termijn het effect van de goedkope dollar terug te vinden zijn.

Tegelijkertijd maken importeurs van Amerikaanse artikelen nu flinke winstmarges, is bijvoorbeeld Amerikaanse software voor Nederlandse bedrijven veel minder duur en zien de basismetaalsector en de chemische industrie hun olierekening fors dalen. De sterke euro van dit moment heeft zo zijn voordelen.

Pijn

Wie de afgelopen maanden de krant heeft gelezen, zal een heel andere conclusie hebben getrokken. De appreciatie van de euro doet alleen maar pijn en drukt de Nederlandse economie nog dieper het moeras in. 'Bedrijfsleven gebukt onder dure euro', kopte Het Financieele Dagblad in mei. Het dagblad Trouw schreef in dezelfde maand: 'Dure euro teistert Europees bedrijfs-

leven'. Ondernemers klagen pagina na pagina hun nood over het verlies aan concurrentiekracht op de wereldmarkt, terwijl aandeelhouders jammeren over de lagere winsten van de vele Nederlandse bedrijven die de afgelopen jaren grote overnames deden in de VS.

Op zich zijn hun zorgen niet onterecht, want de koers van de euro hakt er voor veel bedrijven flink in. Vooral ondernemingen die moeten concurreren met Amerikaanse bedrijven hebben hun winst flink zien dalen. Ten opzichte van twee jaar geleden is de concurrentiepositie verslechterd. Maar de indruk dreigt te

Europa moet nog steeds een beetje wennen aan de euro

ontstaan dat we te maken hebben met een uitzonderlijk penibele situatie, waar niemand zich op had kunnen voorbereiden. En dat zou een verkeerde conclusie zijn. Wie naar de cijfers kijkt, ziet dat de wisselkoers van de euro momenteel niet buitengewoon hoog is. Sterker: de huidige koers ligt dicht bij de introductiekoers van 1 januari 1999, de geboortedag van de Europese munt. Goed beschouwd is de euro nu niet duur, maar was de munt de afgelopen jaren erg goedkoop.

Er zijn nog nauwkeurigere manieren om aan te tonen dat bij de huidige eurokoers de concurrentiepositie van het Europese bedrijfsleven niet slechter is dan vier jaar geleden. Door rekening te houden met de afzetmarkten van Europese exporteurs en inflatieverschillen, is de zogenoemde reële effectieve wisselkoers van de euro te berekenen. Dat is de wisselkoers die van belang is voor de concurrentiepositie van het bedrijfsleven in het eurogebied. Als in plaats van voor de verschillen in inflatie, de wisselkoers gecorrigeerd wordt voor de verschillen in loonkosten tussen Europa en de handelspartners, dan is de effectieve wisselkoers zelfs vrijwel gelijk aan het gemiddelde van de laatste 22 jaar. In feite is de concurrentiepositie van Europese bedrijven terug op het lange termijn gemiddelde.

Bedrijven die beweren dat ze met de huidige eurokoers geen schijn van kans maken op de wereldmarkt, hebben de afgelopen jaren zitten slapen. Als ze nu niet kunnen concurreren, dan konden ze dat vier jaar geleden ook al niet. Immers, concurreren doe je niet met een goedkope munt, maar met efficiënt, kostenbewust en innoverend ondernemerschap. Het bedrijfsleven had de jaren dat de euro goedkoop was, moeten gebruiken om de concurrentiekracht structureel op een hoger niveau te krijgen. Wie dacht dat de rugwind van de goedkope euro nooit zou omslaan in tegenwind, hield zichzelf al die tijd voor de gek.

Foto: ANP

Feest in Maastricht op 01-01-2002 bij de introductie van de euro

Gebrek aan zelfvertrouwen

De negatieve pers die de sterke euro momenteel krijgt, heeft nog een merkwaardige kant. Toen in de eerste twee jaar van het bestaan van de euro de koers ten opzichte van de dollar vrijwel continu daalde, had dat net als bij de huidige stijging een stortvloed van pessimistische berichten tot gevolg. Berichten in de trant van 'euro zakt nog verder weg' of 'lage euro toont zwakte Europa' waren dagelijks in de krant te lezen. Het leek in die eerste jaren van de nieuwe munt wel alsof het succes van de monetaire unie geheel en al afhing van de euro-dollar koers. Dat is onzin, omdat de euro in de eerste plaats een zeer functioneel betaalmiddel is voor Europeanen. De succesvolle invoering van de girale euro in 1999 en de chartale euro in 2002 en de relatief gematigde inflatie die het eurogebied de afgelopen jaren gekend heeft, zijn de werkelijke maatstaven voor het succes van de munt.

Waarom dan toch steeds die focus op de waarde van de euro ten opzichte van de dollar? Misschien is het wel een teken van het gebrek aan zelfvertrouwen van de Europeaan. Vraag een Amerikaan wat een dollar waard is en hij zal verbaasd antwoorden: 'Een dollar? Die is gewoon een dollar waard.' Vraag een Europeaan naar de waarde van de euro en hij gaat bladeren in de financiële pagina's van de krant om de precieze dollarkoers op te zoeken. Europa moet nog steeds een beetje wennen aan de euro en een zekere arrogantie en trots over de eigen munt mag onderdeel van dat leerproces zijn.

Tekenend is ook de taal waarmee de koersbewegingen van de euro becommentarieerd worden. Toen de euro laag stond was de munt 'zwak', na de appreciatie van de laatste anderhalf jaar is de

munt 'duur'. Vervang 'zwak' door 'goedkoop' en 'duur' door 'sterk' en de wisselkoersbewegingen lijken direct veel gunstiger.

Structurele aanpassingen

Moeten we de wisselkoers dan voortaan maar negeren? Nee, want ook al staat de euro historisch gezien op een normaal niveau, de snelle waardestijging van de laatste anderhalf jaar heeft wel gevolgen voor de winst van exporteurs en van bedrijven met grote belangen in de VS. Beleidsmakers moeten daarom de gevolgen van de appreciatie en van eventuele verdere koersstijging goed in de gaten houden. Berekeningen van DNB geven aan dat als de dollar tien procent minder waard wordt, daardoor de Nederlandse economische groei in 2004 0,2 procent lager zal uitvallen. De inflatie komt in hetzelfde jaar 0,6 procent lager uit. Dat soort cijfers zijn natuurlijk van belang bij het opstellen van bijvoorbeeld de Rijksbegroting. En als de lagere inflatie in het hele eurogebied merkbaar is, is dat één van de factoren die bij het monetaire beleid een rol speelt.

Dat zijn echter niet de belangrijkste taken die de sterke euro aan beleidsmakers oplegt. De appreciatie legt de zwakke plekken van de Europese economische structuur pijnlijk bloot. Net als sommige bedrijven hebben Europese beleidsmakers door de lage euro koers de wereld door een te roze bril bekeken. Door de automatische stijging van de export die daarvan het gevolg was, viel het niet zo op dat er nodig aan de structuur van de economie gewerkt moest worden. Zo moeten de goederen- en arbeidsmarkt van Europa verder worden geflexibiliseerd. De kapitaalmobiliteit moet worden vergroot en de handel in (financiële) diensten binnen Europa verder geliberaliseerd. Het is nog altijd te moeilijk voor dienstverleners om in andere EU-lidstaten hun diensten aan te bieden. Ook moet er meer aandacht komen voor innovatie en onderwijs.

Drie jaar geleden spraken de Europese regeringsleiders in Lissabon af dat de Europese Unie in 2012 de meest concurrerende en dynamische economie van de wereld moest zijn. Een prachtige ambitie waar geen Europeaan tegen kan zijn. Maar wel één waarvoor de armen uit de mouwen moeten. De sterkste economie word je niet op een achternamiddag. Daar is een doelgericht en eendrachtig beleid voor nodig, dat gedurende lange tijd consciëntieus wordt uitgevoerd.

Misschien dat de appreciatie van de euro de Europese politici wakker schudt. De tijd van tevreden achteroverleunen en de goedkope euro het werk laten doen, is in elk geval voorbij. ●

Met de stofkam door financieel internet

Nieuwe methode voor opsporen malafide aanbieders

Het intelligente computersysteem H.I.T.S. kamt sinds kort het internet uit, op zoek naar malafide en onzorgvuldige aanbieders van financiële producten en diensten. Dit zelflerende toezichthulpmiddel is ontwikkeld en in gebruik genomen door DNB, de Pensioen- en Verzekeringkamer en de Autoriteit Financiële Markten. Kwaadwillende aanbieders van verzekeringen, leningen, beleggingen, spaarvormen en andere financiële dienstverlening zijn gewaarschuwd.

Erica Verdegaal

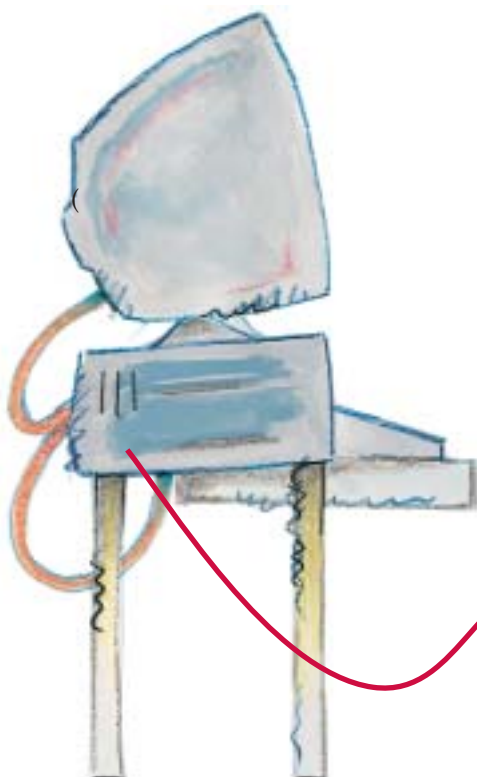
De ogen van onze drie financiële toezichthouders zijn overal. Of een aanbieder adverteert op televisie of radio, in een krant of op internet, wie niet voldoet aan de Nederlandse financiële toezichtwetten kan een tik op zijn vingers krijgen of in zijn kraag worden gevat. Die pakkans houden DNB, de Pensioen- en Verzekeringkamer (PVK) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) graag maximaal. Het nieuwste wapen in deze strijd is het geavanceerde zelflerende computersysteem H.I.T.S., wat staat voor Handhavinggericht Internet Toezicht Systeem. Dit kersverse, door DNB, de PVK en de AFM ontwikkelde computersysteem, is vergelijkbaar met een gigantische intelligente luizenkam, die het internet periodiek uitpluist op zoek naar onzorgvuldige of kwaadwillende aanbieders van verzekeringen, leningen, beleggingen, spaarvormen en andere financiële dienstverlening.

De aandacht voor internet is op zich niet nieuw. Al sinds 1999 richten toezichthouders hun pijlen op dit populaire verkoopmedium. H.I.T.S., dat het financiële internet onvermoeibaar en almaar slimmer afstruint, maakt de kans wel érg groot dat een wetsovertreder door de mand valt. En hoewel H.I.T.S.

Het systeem is te vergelijken met een luizenkam die het internet uitpluist

nog maar net zijn eerste volle stofzak uit het internet heeft gekamd, zijn de verwachtingen hooggespannen. 'Naast betere publieksbescherming bereiken we hiermee een schonere financiële markt, meer transparantie en een nog betere handhaving van het financiële toezicht', zegt Ron Luberti van de sectie Markttoetreding, Handhaving en Informatiecentrum (MHI) van DNB die nauw bij H.I.T.S. is betrokken. 'We plukken meteen al de vruchten van H.I.T.S., want in een aantal gevallen zijn we onderzoeken gestart.'

De *cybercops* van DNB, de PVK en de AFM beleefden een spannend moment toen ze de eerste volle stofzak van H.I.T.S.

konden openen. Het systeem bleek het internet grondig te hebben aangepakt; maar liefst 96.000 verwijzingen naar verdachte internetsites waren opgepikt. 'Dat lijkt gelukkig meer dan het is', zegt René van der Velde, technisch en operationeel medewerker van de sectie Markttoetreding, Handhaving en Informatiecentrum (MHI) van DNB. 'Voor H.I.T.S. was alles nog nieuw en het internet bevat veel rommel, maar bij een volgende ronde door het internet neemt H.I.T.S. de al bekende sites niet meer mee.'

Verdachte sites

Na opschoning rest een lijst van 17.000 te beoordelen sites, welke inmiddels onder de drie toezichthouders zijn verdeeld. De PVK gaat circa 8.600 sites onderzoeken en DNB bijna 8.100, terwijl de AFM ruim 5.000 sites voor zijn rekening neemt. Dat het totaal aantal toegewezen sites meer is dan 17.000, komt doordat een financieel aanbod kan vallen onder meer toezichtinstanties tegelijk. Alle verdachte sites zijn opgeslagen in een zwaar beveiligd elektronisch archief bij DNB, dat toegankelijk is voor alle drie de toezichthouders. De aldaar werkzame internetagenten voegen hun bevindingen aan de database toe, waardoor de andere toezichthouders ze kunnen raadplegen en dubbel werk is uitgesloten. 'Een goede samenwerking is essentieel bij opsporing', zegt internetagent Sandro Ansink, werkzaam bij de sector Handhaving en Integriteit van de AFM. 'Door combinatie van kennis en expertise kunnen we elkaar aanvullen en helpen bij onderzoeken.' Internetspecialist bij de PVK, Paul van der Lubbe, noemt het surveilleren op internet een uitdaging. 'We staan nog maar aan het begin', zegt hij. 'Uiteindelijk willen we het internet ontdoen van alle malafide en onzorgvuldige aanbieders.'

Gelukkig is niet elke overtreder van financiële toezichtwetten op het internet een notoire slechterik. Ansink van de AFM verklaart hoe dat zit. 'We achterhalen enerzijds boefjes die zich expres vaag profileren met minder nobele redenen. Anderzijds ziet een grote groep aanbieders het internet onbewust nog als een soort vrijblijvend verkoopkanaal in ontwikkeling en het ontgaat hen dat men zich ook in 'elektronische sferen' verplicht moet conformeren aan de toezichtwetten.' Men is zich er vaak niet eens van bewust vergunningplichtig te zijn. Men doet bijvoorbeeld een te vaag omschreven aanbieding of geeft niet duidelijk aan of het aanbod afkomstig is van een tussenpersoon, bank of verzekeraar. Het gebeurt ook wel eens dat men internetpagina's van jaren geleden presenteert, die qua informatie achterhaald zijn of niet meer voldoen aan huidige regelgeving. De toezichthouders hopen dit soort kleinere overtredingen spoedig uit te bannen door hier en daar een tik op vingers uit te delen.' Kwaadwillenden eindigen echter onverbiddelijk in een onderzoeksdossier van ofwel de unit Handhaving van DNB, de sector Handhaving en Integriteit van de AFM of het Expertisecentrum van de PVK. Luberti: 'Ons gezamenlijke toezicht op internet werkt repressief én preventief.'

Hoge beveiligingseisen

De ontwikkeling van H.I.T.S. had veel voeten in de aarde. Weliswaar werken de Franse en Engelse financiële toezichthouders aan vergelijkbare projecten, maar, zo vertelt Van der Velde van DNB, 'hun programma's konden we, vanwege onze specifieke toezichtstructuur, wetgeving en de bestaande automatiseringssystemen, niet overnemen.' Wél raadpleegden de toezichthouders het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) in

Driebergen, dat apparatuur gebruikt voor de opsporing van criminele internetactiviteiten zoals de verspreiding van kinderporno. Ten opzichte van politiekorpsen genieten financiële toezichthouders een groot voordeel: in tegenstelling tot criminelen doen aanbieders van financiële producten en diensten namelijk steevast hun uiterste best om op te vallen op het internet. Dat maakt opsporing van wetsovertreders relatief eenvoudig.

‘Naast betere publieksbescherming bereiken we hiermee een schonere financiële markt’

Speciale aandacht bij de ontwikkeling van H.I.T.S. had de beveiliging van het systeem, vertelt Van der Velde. ‘DNB heeft als centrale bank en toezichthouder veel andere belangrijke, informatiegevoelige taken. H.I.T.S. staat daarom los van de andere systemen. Daarnaast moeten DNB, de AFM en de PVK de gegevens die fysiek bij DNB zijn opgeslagen, kunnen raadplegen en aanvullen. Ook daaraan zijn erg hoge beveiligings-eisen gesteld.’

Keurmerk of webzegel

Kan het doel van H.I.T.S., een schoon internet zonder malafide aanbieders, straks leiden tot de ontwikkeling van een internetkeurmerk dat het publiek in één oogopslag zekerheid geeft over

de legitimiteit van een aanbieder op internet? ‘Aan dat idee zitten veel haken en ogen’, zegt Luberti. Een keurmerk of webzegel van ons kan slechts betekenen dat een aanbieder formeel is geregistreerd. Dat wil echter niet zeggen dat men voldoende solvabel en absoluut betrouwbaar is.’ De consument die informatie zoekt, is vooralsnog beter af met een telefoontje naar één van de informatielijnen van de toezichthouders (zie pagina 29). Luberti: ‘Dan zeggen we bijvoorbeeld: bank X heeft een vergunning. Dat betekent dat de instelling aan de wettelijke eisen voldoet, maar we kunnen niet beoordelen of het aangeboden product een goede keus is. Bestudeert u vooral de financiële bijsluiter, want ergens instappen is voor uw eigen risico. Dat waarschuwend geluid kunnen we via een webzegel niet laten horen. Toezichthouders zijn namelijk niet een soort Consumentenbond die producten vergelijkt.’

Vooralsnog heeft de verdere ontwikkeling van H.I.T.S. prioriteit. Op dat punt valt veel te verwachten. Interessant aan H.I.T.S. is namelijk zijn intelligentie. Ansink: ‘We willen het systeem dusdanig verfijnen dat de noodzaak tot het onderzoeken van geselecteerde sites minimaal wordt, doordat het systeem zeer intelligent selecteert. Ons ideaal is dat H.I.T.S. een keurige lijst bedrijven presenteert die duidelijk en bewust in overtreding zijn.’ In de praktijk heeft H.I.T.S. nu al, naast concrete resultaten, nuttige ‘bijwerkingen’ opgeleverd. Luberti: ‘Het aardige is dat de sites die we van het internet plukken lopende dossiers kunnen aanvullen. In sommige gevallen hebben we een aanbieder al een boete of dwangsom opgelegd, maar H.I.T.S. geeft keihard aan dat men via het internet nog steeds actief is. Dat kan een aanleiding zijn om extra maatregelen tegen zo’n wetsovertreder te nemen.’ ●

Bankbiljetten en hamburgers

De prijsontwikkeling in Nederland blijft voor de nodige commotie zorgen. Er bestaat een kloof tussen de realiteit zoals die wordt weerspiegeld in de maandelijkse prijsstatistiek en zoals die in de supermarkt of in de kroeg wordt beleefd.

Terwijl het begrip deflatie in de financiële wereld steeds vaker de kop opsteekt, is er volgens sommige media juist sprake van hyperinflatie. Volgens het weekblad HP/De Tijd zijn de prijzen van honderd veelgebruikte producten en diensten in de periode 1998 tot 2003 met 49 procent gestegen. Dit staat in schril contrast met een stijging van de consumentenprijsindex, die een representatief beeld geeft van de kosten van levensonderhoud, over dezelfde periode met 14,4 procent. Zelfs Arnold Heertje, die iedereen in Nederland toch de kern van de economie heeft uitgelegd, zegt het niet meer te weten. Tegenover de officiële inflatiecijfers van twee à drie procent staan 'de waarnemingen op de werkvloer die wijzen in de richting van een prijsstijging van twintig procent per jaar sinds de eeuwwisseling'. 'Het blijft een raadsel', zo concludeert de econoom in zijn column in Het Parool van begin juni.

Heertje weet uiteraard beter. Er worden hier appels met peren vergeleken. Zo is de keuze van producten en diensten door HP/De Tijd niet geheel representatief voor de totale consumptieve bestedingen van huishoudens. Evenmin is er sprake van een 'weging'; een explosieve prijsstijging van een relatief goedkoop product dat maar een keer per jaar wordt geconsu-

meerd telt even zwaar mee als een prijsstijging van een artikel waaraan men jaarlijks veel meer geld uitgeeft. Hoewel de discrepantie tussen de werkelijkheid van het winkelwagentje en die van het statistische bureau zich relatief eenvoudig laat verklaren, is het niet verstandig om dit soort berichtgeving als irrelevant af te doen. **Verwachtingen, percepties en emoties kunnen in de economie juist zeer bepalend zijn.** Hoe groter bijvoorbeeld het verschil tussen de gevoelsinflatie en het feitelijk gemeten tempo van prijsstijgingen, des te groter het gevaar van een daadwerkelijke inflatieversnelling. De bereidheid om genoeg te nemen met een loonstijging die correspondeert met de lagere feitelijke inflatie wordt er immers niet groter op wanneer de eigen perceptie van de prijsontwikkeling een geheel andere is.

Inflatie blijkt een verschijnsel te zijn dat ook kinderen intrigeert. Zo heeft president Nout Wellink onlangs aan de tienjarige Jetske uitgelegd waarom het geen goed idee is om

Benno van der Zaag, woordvoerder van de Nederlandsche Bank

extra bankbiljetten te drukken voor arme mensen – hoe sympathiek de achterliggende gedachte ook is. In het NCRV-televisieprogramma Willem Wever dat, zoals het nu staat gepland, op 3 september wordt uitgezonden, wordt aan de hand van hamburgers duidelijk gemaakt dat de productie van bankbiljetten gelijke tred moet houden met de productie van hamburgers. Gebeurt dat niet, dan worden de hamburgers onbetaalbaar, zeker voor de armen.

Ook de Europese Centrale Bank hecht sterk aan 'inflatie-educatie'. Speciaal voor middelbare schoolleerlingen laat de ECB momenteel een brochure maken waarin het belang van prijsstabiliteit speels en helder voor het voetlicht wordt gebracht. Alle culturele hobbels ten spijt verwacht de ECB dat de brochure in heel Europa kan bijdragen aan het begrip voor het werk van centrale banken. Zo groot hoeven die hobbels overigens niet te zijn, want net als Willem Wever gebruikt de ECB de hamburger als drager van de boodschap.

De volwassen Nederlanders weten ondertussen maar al te goed wat inflatie is. Dat hebben ze aan den lijve ondervonden. Uit onderzoek blijkt dan ook dat het bewustzijn onder Nederlanders dat inflatie een negatief fenomeen is, rap is toegenomen. Na gemiddelde prijsstijgingen van 4,5 procent in 2001 en 3,5 procent vorig jaar is dat geen verwonderlijke uitkomst. Maar als je het dan toch voor het kiezen hebt, dan kan het inzicht dat inflatie schadelijk is beter via leerboeken, brochures en televisieprogramma's worden bijgebracht dan via de realiteit van forse prijsstijgingen.

DNB moet slagvaardiger

Grootscheepse reorganisatie kost twee- à driehonderd banen

De Nederlandsche Bank gaat reorganiseren. De operatie, die niet toevallig samenvalt met de integratie met de Pensioen- & Verzekeringskamer, is de grootste renovatie in het bijna 190-jarige bestaan van DNB. De nieuwe organisatie zal vooral efficiënter en slagvaardiger zijn.

Rutger Vahl

Het waren drukke jaren voor DNB. De start van de Economische en Monetaire Unie, de spannende millenniumwisseling, de invoering van de chartale euro en vorig jaar de hervorming van het financiële toezicht. Nu deze projecten succesvol zijn afgerond, kan DNB de eigen organisatie onder de loep nemen. Werkt DNB nog wel efficiënt genoeg? Welke taken moet DNB wel en niet zelf uitvoeren? En hoe kan de kwaliteit van de dienstverlening worden verbeterd?

Het is niet toevallig dat DNB juist dit moment heeft gekozen voor een grootschalig zelfonderzoek, stelt directielid Jaap Koning. 'Onlangs hebben we een integratie met de Pensioen- & Verzekeringskamer (PVK) aangekondigd. Bij het samengaan van twee bedrijven ontstaat onherroepelijk overlap in taken en afdelingen. Die moeten worden gestroomlijnd om efficiënt te kunnen werken. We vonden dit een uitgelezen moment de hele organisatie kritisch tegen het licht te houden.'

Ademloos luisteren DNB'ers naar de eerste toelichting op de reorganisatieplannen door DNB-president Nout Wellink

De integratie met de Pensioen-Verzekeringstoezichthouder mag dan de aanleiding zijn, binnen DNB leeft al langer het besef dat een reorganisatie noodzakelijk is. De organisatie lijkt bureaucra-

‘Dit is een uitgelezen moment de hele organisatie tegen het licht te houden’

tisch. Ook de buitenwereld kijkt kritischer naar DNB. De overheid, de enige aandeelhouder, eist dat er doelmatig met geld wordt omgegaan. Hetzelfde geldt voor de financiële instellingen die het toezicht voor een gedeelte gaan financieren.

‘Meer dan in het verleden zullen we onze werkwijze verantwoorden’, constateert Jacqueline Rijsdijk, onderdirecteur Intern bedrijf. ‘Deze trend is al een paar jaar gaande. De samenleving wil dat we efficiënt werken en onze uitgaven verantwoorden. Dit zijn terechte eisen waar we niet omheen kunnen en ook niet willen. Ook om die reden gaan we DNB reorganiseren.’

Afslanken

Nederland heeft een omvangrijke financiële sector. Die verandert in hoog tempo. Een toenemende internationalisering, steeds complexere producten, de malaise op de aandelenbeurzen: meer dan ooit dient DNB er bovenop te zitten met het toezicht. ‘De organisatie die ons voor ogen staat, moet de veranderingen in de financiële wereld optimaal het hoofd bieden’, zegt Koning. ‘Allereerst willen we slagvaardiger gaan werken. Een slagvaardige organisatie is immers een voorwaarde om geloofwaardig te kunnen zijn. Dit betekent dat we DNB gaan afslanken. Onze ondersteunende diensten zijn erg groot, zo blijkt uit vergelijkingen met andere centrale banken.

Afdelingen als het facilitair bedrijf, P&O, planning & control en communicatie kunnen flink inkrimpen. Maar ook bij beleidsafdelingen die zich bijvoorbeeld bezighouden met het betalingsverkeer, monetaire zaken en toezicht, kijken we kritisch naar besparingsmogelijkheden. Ons uitgangspunt is: als het efficiënter kan, dan moet het ook efficiënter, onder meer door onderling beter samen te werken. In totaal denken we dat DNB met zo’n tweehonderd tot driehonderd formatieplaatsen kan inkrimpen. Inderdaad, een fors aantal. Helemaal als je bedenkt dat er ook 170 arbeidsplaatsen verdwijnen door de geplande veranderingen in de distributie van bankbiljetten.

De nieuwe organisatie zal, meer dan nu het geval is, op resultaat gericht zijn. Flip Klopper, bestuurslid van de PVK en nauw betrokken bij de integratie, legt uit: ‘We zullen ons richten op de behoeften van de markt. Wat wordt er van ons verwacht? Als banken of verzekeraars aspecten van onze werkwijze omslachtig vinden, dan moeten we daarop durven inspelen. Dit doen we trouwens al. Zo was de klacht dat we elke instelling, groot en klein, op dezelfde manier behandelden. We werken sinds enige tijd met zogenoemde risicoprofiele-

len, waarbij we met name gericht zijn op de instellingen die de grootste risico’s lopen. Aan hen stellen we hogere eisen dan aan instellingen die relatief weinig risico lopen.’

Minder lagen

Deze resultaatgerichte werkwijze vereist een cultuuromslag binnen DNB. De mentaliteit van *check* en *dubbelcheck*, zo eigen aan elke centrale bank, moet worden beperkt tot de vitale werkzaamheden, stelt Rijsdijk. ‘We willen dat medewerkers zelf het initiatief nemen, verantwoordelijkheid dragen en, indien mogelijk, risico’s nemen. Zo creëren we een minder bureaucratische bedrijfscultuur, waarin mensen worden aangesproken op hun talenten. Deze organisatie wordt daar niet alleen sterker van, zij zal er ook beter in slagen om medewerkers aan zich te binden.’

Om de eigen verantwoordelijkheid te stimuleren, beperkt DNB onder meer het aantal managementlagen. 'De eisen aan managers zullen daardoor veranderen', zegt Flip Klopper. 'Nu komen vaak de beste specialisten in leidinggevende functies terecht. In de nieuwe organisatie zullen we managers vooral op leidinggevende kwaliteiten selecteren. Zij moeten medewerkers kunnen sturen en coachen, in staat zijn om anderen beter te laten functioneren.' Om de doelmatigheid te vergroten, krijgen afdelingen een eigen budgetverantwoordelijkheid. Bij de Interne dienstverlening zullen kosten in rekening worden gebracht bij de afdeling die daarvan gebruik maakt. Zo'n werkwijze is tamelijk uniek in de wereld van centrale banken.

Bijzonder is ook de oprichting van een eenheid voor geïntegreerd toezichtbeleid. Binnen deze eenheid kan het toezicht op banken, verzekeraars en pensioenfondsen op elkaar worden afgestemd. Volgens Klopper speelt de nieuwe organisatie hiermee in op een wens van deze sectoren. 'Financiële instellingen willen gelijke eisen stellen aan gelijkwaardige instellingen. Dit is nu niet altijd mogelijk. Zo wordt het hypotheekbedrijf van een verzekeraar – de verantwoordelijkheid van de PVK – anders behandeld dan het hypotheekbedrijf van een bank, waarop DNB toezicht houdt. In de nieuwe organisatie kan dit soort zaken beter op elkaar worden afgestemd.' Pensioenfondsen en verzekeraars zullen uiteraard niet onder hetzelfde toezichtregime als banken gaan vallen, verduidelijkt Koning. 'De uitvoering van het toezicht blijft sectoraal georganiseerd. Het nieuwe is een speciale eenheid voor het uitvoerend toezicht op financiële conglomeraten, bedrijven met een bank-, verzekerings- en beleggingspoot.'

Gesprek van de dag

In oktober wordt bekend hoe de nieuwe centrale bank haar werkprocessen precies gaat inrichten. Ook de personele consequenties van de reorganisatie worden dan duidelijk. In de loop van

volgend jaar, het streven is 1 april 2004, zullen DNB en PVK zijn gefuseerd. Voor medewerkers van de PVK is het de tweede grote reorganisatie in korte tijd. De laatste grote organisatieverande-

Ook de buitenwereld kijkt steeds kritischer naar het functioneren van DNB

ring bij DNB daarentegen dateert alweer van 1992.

Binnen DNB is het onderwerp het gesprek van de dag. Volgens Rijdsijk begrijpen medewerkers de noodzaak van de reorganisatie. 'De meesten ervaren DNB als te log en bureaucratisch. In een intern onderzoek kwam dit duidelijk naar voren. Wel is voor veel medewerkers de ingreep zwaarder dan verwacht. Een kwart van de banen verdwijnt. Gedwongen ontslagen zijn niet uitgesloten. Het waarom van die forse ingreep is lastig uit te leggen. Normaal gesproken reorganiseren bedrijven

omdat er verliezen worden geleden, marktaandeel teruglopen of de concurrentie sterk toeneemt. Bij ons is van dit alles geen sprake. Wij moeten ingrijpen om de kwaliteit van onze dienstverlening te waarborgen. Dit is een vrij abstract doel. Daar komt bij dat DNB bij Europese centrale banken bekend staat als efficiënt en vooruitstrevend. Waarom is deze omvorming dan nodig, vragen medewerkers zich af. Het antwoord luidt dat we tijdig de bakens moeten verzetten. Onze goede naam en het vertrouwen van de financiële sector en het publiek hebben we in bijna 190 jaar opgebouwd. Die mogen we niet verspelen door te laat op veranderingen in te spelen. Evenmin willen we wachten tot de buitenwereld ons straks voorschrijft hoe we moeten reorganiseren. Zo houden we de regie in eigen hand.' ●

Wie buigt, zal niet barsten

Auteurs biografie Wim Duisenberg aan het woord

'Je zou Wim Duisenberg kunnen vergelijken met een bamboestok: hij kan lang meebuigen, maar er komt een moment dat hij heel hard terugzwaait.' Twee journalisten van Het Financieele Dagblad wagen zich aan deze beeldspraak na twee jaar spitten in het professionele leven van Duisenberg. Hun biografie brengt onder meer aan het licht dat Duisenbergs flexibiliteit en gevoel voor consensus van grote invloed zijn geweest op zijn carrière.

Marlies Dijkstra

‘We wilden in eerste instantie een boek schrijven over het Europese integratieproces. Maar dat leest natuurlijk geen mens,’ zeggen collega-journalisten Bruno de Haas en Cees van Lotringen van het Financieele Dagblad (FD). ‘Duisenberg zou je kunnen zien als de personificatie van de eenwording van Europa. Hij heeft een groot gevoel voor consensus en zijn carrière is indrukwekkend. Zijn levensverhaal maakt de Europese integratie interessant.’

De introductie van de euro op 1 januari 2002 was de directe aanleiding voor een roman over Mr. Euro. ‘Dat was natuurlijk geen goede timing,’ geeft De Haas toe. Duisenberg had wel iets anders aan zijn hoofd dan een boek over zijn leven. ‘Zijn antwoord op ons verzoek om mee te werken aan het onderzoek was dan ook: nee. Hij zag de zin niet in van een biografie over zijn leven. En hij vond het vervelend dat er tijdens zijn ambtsperiode als centrale bankier allerlei zaken uit het verleden zouden worden opgediept.’

De biografie is daarom niet geautoriseerd. En dat heeft ook zijn voordelen: ‘Autorisatie zou een beperking van onze journalistieke vrijheid zijn geweest,’ merken de FD-journalisten op. ‘We wilden een zo objectief en journalistiek mogelijk boek schrijven.’

‘Eerst inlezen’ was dan ook het advies van André Szász, voormalig directielid van de Nederlandsche Bank,’ vertelt Van Lotringen. ‘Dat hebben we gedaan. Tot de zomer hebben we doorgebracht in de bibliotheek.’ Toen de hectiek rond de introductie van de euro wat afgenomen was, begonnen de eerste gesprekken met voornamelijk mensen uit de financiële wereld. ‘Hoewel Duisenberg het zelf allemaal niet zo nodig vond, waren vele anderen het erover eens dat de biografie er moest komen.’ De toezeggingen voor een gesprek van Henk Brouwer en Nout Wellink, respectievelijk directeur en president van DNB, openden deuren. ‘Het is een kleine wereld,’ stelt Van Lotringen. ‘Hun medewerking werd door de andere gesprekspartners als een keurmerk opgevat.’

‘Hoewel we als journalisten van Het Financieele Dagblad niet bekendstaan als sensatiejournalisten, was het soms toch lastig het vertrouwen van onze gesprekspartners te winnen,’ vertelt De Haas. ‘Zeker bij de Europese Centrale Bank had ik het gevoel dat we naar een sollicitatiegesprek gingen. Het was niet makkelijk om daar binnen te komen.’

De medewerking van Wellink en collega’s bij de ECB was voor de Fransen geen enkele reden in te gaan op de gespreksaanvragen van de journalisten. ‘Onze verzoeken vielen neer

Spannende levensbeschrijving laat belangrijke wapenfeiten onderbelicht

ECB-watcher Sylvester Eijffinger over biografie Duisenberg

Eindelijk is de eerste biografie verschenen van Wim Duisenberg, één van de weinige Nederlanders die een belangrijke rol spelen op het internationale toneel. Twee journalisten van Het Financieele Dagblad hebben het fascinerende en veelzijdige leven van de eerste president van de Europese Centrale Bank (ECB) beschreven. Er zullen waarschijnlijk nog vele beschrijvingen volgen. De biografie beschrijft chronologisch en op boeiende wijze de verschillende fasen van Duisenbergs leven, zowel in professioneel als in persoonlijk opzicht. Zijn jeugd komt aan bod, zijn studententijd, promotie, zijn periode bij het Internationaal Monetair Fonds (IMF), hoogleraarschap, ministerschap van Financiën, zijn periode als kamerlid en Rabobankier, DNB-presidentschap, presidentschap bij het Europees Monetair Instituut (EMI). En tenslotte de bekroning van zijn carrière in de vorm van het ECB-presidentschap. Een

dergelijke rijke en gevarieerde carrière is weinig economen gegeven.

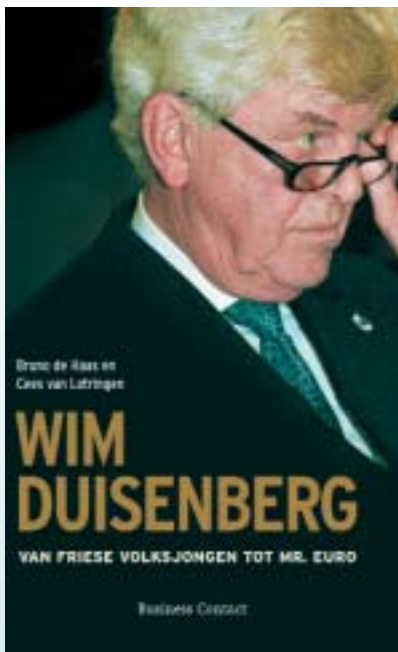
De biografie is goed geschreven en leest als een roman. Zij is doorspekt met aardige anekdotes en de tegenwoordig onvermijdelijke onthullingen, die vooral de marketing van het boek ten goede moeten komen. Zoals bijvoorbeeld de onthulling dat Duisenberg zijn kandidatuur voor het ECB-presidentschap dreigde terug te trekken toen de Franse president Chirac onaanvaardbare eisen begon te stellen aan de condities waaronder Duisenberg benoemd kon worden.

De toets van de kwaliteit van een dergelijke biografie gaat natuurlijk verder dan de anekdotes en onthullingen. Het is de kunst om zowel door middel van interviews met de hoofdrolspelers die soms elkaars opponenten zijn, als door een diepgaande studie van de journalistieke en academische literatuur een multidimensionaal beeld te

als kanonskogels in het mulle zand,' verhaalt Van Lotringen, die correspondent is geweest in Frankrijk. 'De Fransen zitten in een lastig pakket. Zij staan er niet mooi op als het gaat om

Duisenberg betrapte de schrijvers slechts op één onjuistheid

de benoeming van Duisenberg als centralebankpresident. Bovendien zullen ze de volgende president leveren. Dus de Fransen hebben geen enkel direct belang bij een biografie over Duisenberg. De vraag is bovendien of de Fransen iets aan het verhaal hadden kunnen toevoegen.'

vormen. Dat is moeilijk aangezien de geïnterviewden een subjectief beeld van de werkelijkheid hebben en geneigd zijn hun eigen rol in het geheel prominenter dan gerechtvaardigd te zien. Daarom is het zo belangrijk om niet alleen personen te interviewen die beroepsmatig nauw met het onderwerp gelieerd zijn, maar ook ingevoerd die wat meer distantie tot de materie bezitten.

Voor mij is Duisenbergs loopbaan tot aan zijn DNB-presidentschap moeilijk te beoordelen, omdat ik hem in die periode niet van nabij heb meegemaakt. Daarom beperk ik mijn beoordeling van het boek tot de presidentschappen van DNB (inclusief het belangrijke comité-Delors dat de voorbereidingen trof voor de Economische en Monetaire Unie en de ECB), het Europees Monetair Instituut (EMI) en de

Directielid bij DNB, 1982

Wie nog wel iets zou hebben kunnen toevoegen, is wijlen Jelle Zijlstra, president van de Nederlandsche Bank van 1967 tot 1981. 'Zijlstra is heel belangrijk geweest voor de carrière van Duisenberg,' zegt De Haas. 'Hij nam Duisenberg in 1968 aan bij DNB en volgens diverse bronnen beval Zijlstra hem later aan voor het hoogleraarschap aan de Universiteit van Amsterdam. Bij Duisenbergs overstap in 1973 van de universiteit naar het kabinet viel hij Zijlstra opnieuw op. Hoewel Zijlstra het fundamenteel oneens was met alles wat het kabinet-Den Uyl deed, wist Duisenberg zich volgens hem als minister van Financiën positief te profileren. Sommige mensen vermoeden dat Zijlstra zijn keuze voor Duisenberg als

ECB, die ik wel professioneel in verschillende hoedanigheden heb ervaren.

Allereerst heb ik de hoofdstukken over het comité-Delors, de valutacrisis van het Europese Monetair Stelsel en het EMI beoordeeld, niet alleen tegen de achtergrond van de literatuur, waarvan de beide auteurs helaas slechts selectief gebruik hebben gemaakt, maar ook van mijn eigen ervaringen als *Visiting Scholar* bij de Duitse, Franse en Britse centrale banken in diezelfde periode. In die hoedanigheid heb ik gesprekken gevoerd met de hoofdrolspelers uit die tijd en heb ik op die manier een goed beeld kunnen vormen van hun verschillen van inzicht. Op grond hiervan kan ik niet anders concluderen dan dat de auteurs tot een wel typisch Nederlandse inkleuring van deze cruciale periode van de Europese monetaire geschiedenis zijn gekomen. Zij zijn onvoldoende in staat om de complexiteit van het wordingsproces van de EMU en de Duitse en Franse posities daarbij met meer distantie te schetsen. Bovendien wordt onvoldoende recht gedaan aan de onafhankelijke, academische beschouwingen uit binnen- en buitenlandse hoek. De auteurs baseren zich voornamelijk op publicaties van (ex-)centrale bankiers, (ex-)politici en collega-journalisten die ook meestal hun gesprekspartners waren.

zijn opvolger als Bankpresident toen al had gemaakt én dat hij Duisenbergs overstap naar de Rabobank had geënceneerd als een soort *management development*-cursus. Maar daar krijgen we de vinger niet achter. In zijn memoires is Zijlstra hierover heel terughoudend.'

Uiteindelijk heeft Duisenberg wel het manuscript gelezen. Op 30 januari van dit jaar werden De Haas en Van Lotringen ontvangen op de 35ste verdieping van het ECB-gebouw. 'We hadden ons voorbereid op een gevecht om menig alinea, maar Duisenberg reageerde zeer wijs en gereserveerd op ons boek. Af en toe ergerde hij zich aan de mensen die wel een erg grote broek hadden aangetrokken in zijn boek.' Duisenberg betrapte de schrijvers slechts op één onjuistheid: 'Als golfer heb ik geen handicap van 30, maar van 20. En dat is al erg genoeg!'

De biografen hebben het privéleven van Duisenberg zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten. Echter, tijdens

Hetzelfde geldt voor de beschrijving van Duisenbergs ECB-presidentschap. Als lid van het Panel van Economische en Monetaire Experts van het Europese Parlement ben ik betrokken geweest bij de democratische verantwoording die de ECB-president elk kwartaal daar aflegt. De auteurs behandelen deze langdurige en buitengewoon informatieve *hearings* met Duisenberg slechts zeer marginaal. De constructieve wijze waarop Duisenberg in dit belangrijke tijdsgewricht communiceerde met het Europese Parlement, maar ook zijn doorslaggevende rol op sommige momenten blijft onvermeld. Zoals bijvoorbeeld tijdens de discussie die het Panel aangezwengelde over de ECB-publicatie van *'inflation forecasts'*. De ECB en in het bijzonder zijn *chief economist* Otmar Issing heeft dit enige tijd geprobeerd af te houden, omdat hij meende dat *'the ECB should not be overburdened with too much transparency'*. Het is uiteindelijk de verdienste van Duisenberg geweest om deze patstelling te doorbreken door in het Parlement aan te kondigen dat de ECB *'inflation predictions'* zou publiceren. Dit voorbeeld is een illustratie van de cruciale rol die Duisenberg op belangrijke momenten kan spelen. Een centrale bankier hoeft niet vaak te handelen, maar wel op de essentiële ogenblikken. Daarvoor heeft Duisenberg

de uitreiking van het boek aan Wim Duisenberg merkte Wellink op: 'Ik ben blij met wat er in het boek staat, maar nog blijer met wat er niet in het boek staat'. 'Die opmerking ging als een mes door mijn hart,' geeft Van Lotringen toe. Waarop Wellink precies doeld is de biografen onbekend gebleven. Wellicht zullen we dat lezen in een 'Duisenberg II'. ●

Als DNB-president, met Jelle Zijlstra, 1994

als geen ander een haarfijn gevoel. Het is jammer dat de auteurs deze eigenschappen onderbelicht hebben. Kortom, een aantal facetten van Duisenbergs persoonlijkheid en de Europese monetaire geschiedenis blijven in dit boek helaas onbesproken. Dat is een gemiste kans.

Sylvester Eijffinger

Prof. dr. Sylvester Eijffinger is hoogleraar Europese Financiële Economie aan de Universiteit van Tilburg.

Met deze bon ontvangt u € 2,50 korting op het boek

'Wim Duisenberg Van Friese volksjongen tot Mr. Euro'

In plaats van €19,90 betaalt u dus maar €17,40.

*'Wim Duisenberg
Van Friese volksjongen tot Mr. Euro'*,
door Bruno de Haas en Cees van Lotringen
(uitgeverij Business Contact) is verkrijgbaar bij de
erkende boekhandel.

ISBN nr. 90-254-1330-7, Actienr. 032 85503.

Deze actie loopt van 17 juli tot en met 17 oktober 2003.

De (on)voorspelbare wisselkoersen

Net zoals de seizoenen elkaar afwisselen, zo kent ook de economie terugkerende patronen. Eén ervan betreft de wisselkoersontwikkelingen. Drie jaar geleden bereikte de wisselkoers van de euro ten opzichte van de dollar een dieptepunt. Reden voor de Europese Centrale Bank (ECB) om op de valutamarkten in te grijpen en te interveniëren. Nu heeft de wisselkoers van de euro weer een niveau bereikt dat vergelijkbaar is met het hoogtepunt van de wisselkoers bij de start van de Europese muntunie, op 1 januari 1999. Een déjà vu dus. Wat moeten we hiervan denken? Hoe (on)belangrijk zijn wisselkoersontwikkelingen?

De wisselkoers is niet meer en niet minder dan de prijs van een valuta, uitgedrukt in de munteenheid van een buitenlandse valuta (of omgekeerd). Met andere woorden, hoeveel dollars zijn Amerikanen bereid om voor één euro te betalen of hoeveel euro's willen wij uitgeven aan een dollar? Deze prijs wordt uiteindelijk bepaald door vraag en aanbod en deze hangen weer af van zeer veel factoren, voornamelijk van economische verschillen tussen landen. Maar ook verwachtingen over deze verschillen zijn van invloed; of eenvoudig de psychologie van valutamarkten. Mede onder invloed van de liberalisering van kapitaalverkeer en technologische ontwikkelingen, spelen deze psychologische factoren een

steeds grotere rol. Als gevolg hiervan is het een hachelijke zaak geworden om wisselkoersontwikkelingen te voorspellen of om te bepalen hoe de wisselkoers op economische ontwikkelingen reageert. Soms lijkt het of de economieboeken wat dit betreft inderdaad in de prullenbak kunnen worden gegooid.

Gelukkig gebruikt de ECB het monetaire beleid niet om de wisselkoersen te beïnvloeden, zodat deze betrekkelijke onvoorspelbaarheid van wisselkoersen – door economen ‘*random walk*’ genoemd – er niet zo toe doet. De ECB zet het monetaire beleid – dat wil zeggen het rentebeleid – in de eerste plaats in om de interne waarde van de euro, de koopkracht van de munt, stabiel te houden. Uiteraard wordt deze koopkracht ook beïnvloed door de wisselkoers van de euro. Immers, een deel van de goederen en diensten die wij consumeren, importeren wij uit het buitenland en betalen wij in buitenlandse valuta. Met andere

Olaf Sleijpen,
adviseur van de president van
de Europese Centrale Bank

woorden: als de dollar goedkoper wordt, dalen de prijzen van goederen die wij uit de Verenigde Staten importeren en dit heeft een positieve invloed op de inflatie in het eurogebied. Maar omdat het eurogebied zo groot is, bedraagt de handel met landen daarbuiten ongeveer vijftien procent van het nationaal inkomen van Euroland (vergelijkbaar met de handel van de Verenigde Staten met andere landen). Anders gezegd: wisselkoersontwikkelingen hebben invloed op het prijspeil in het eurogebied en daarmee op het monetaire beleid, maar veel minder dan vaak wordt gedacht. Met name de kleinere landen, zoals Nederland, moeten hieraan nog wennen.

Tot slot moeten we ook bedenken dat de wisselkoersontwikkelingen een belangrijke rol spelen bij de eliminatie van onevenwichtigheden tussen landen. Zo leidt een tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van een land – het verschil tussen inkomende en uitgaande financiële geldstromen – meestal tot een wisselkoersdaling. Het reusachtige Amerikaanse tekort op de betalingsbalans is bijvoorbeeld één van de redenen voor de zwakte van de dollar op dit moment. Omdat hierdoor in de regel de uitvoer toeneemt en de invoer wordt afgeremd, zal dit tekort op de betalingsbalans uiteindelijk verdwijnen. Zo slecht zijn wisselkoersontwikkelingen dus ook weer niet.

De economische gevolgen van de oorlog in Irak

Mondiale recessie bleef uit, maar economieën vertraagden

De oorlog in Irak vormde een aanzienlijk risico voor de wereld-economie. De gevreesde mondiale recessie bleef uit, maar de oorlog heeft het economische herstel in het Westen aanzienlijk vertraagd. Hoewel de schade voor Irak veel directer is, zijn de economische vooruitzichten voor dit land op de lange termijn vermoedelijk verbeterd. Een eerste inschatting van de kosten en economische gevolgen van de oorlog in Irak.

Rolf Pauli

De oorlog in Irak had in een ongunstig geval tot een recessie in de grote Westerse economieën kunnen leiden. Door de oorlog namen de economische onzekerheden toe. De omstandigheden op financiële markten verslechterden, de olieprijs schommelde en consumenten, beleggers en ondernemers verloren hun vertrouwen in een gestage economische opleving. Deze gevolgen voor het Westen zijn vooral indirect.

Voor Irak is de economische schade, zoals de beschadiging van fabrieken en infrastructuur, veel directer. Het zijn hoofdzakelijk de Iraakse steden die getroffen zijn. Het economische leven werd enige tijd volledig ontregeld na de bombardementen en de vlucht van de bestuurlijke autoriteiten. In de buurlanden en in de rest van Irak is de schade beperkt. De olie-installaties, die van groot belang zijn voor de Iraakse economie, zijn grotendeels intact gebleven. De oliewinning zal naar verwachting dan ook spoedig weer op het vooroorlogse peil kunnen worden gebracht.

De economische schade laat zich nog niet becijferen, maar ramingen van de totale kosten van wederopbouw liggen tussen vijftientig en dertig miljard dollar. Tegenover de omvangrijke kosten op de korte termijn, staat dat de val van het bewind de economische perspectieven voor Irak op de lange termijn vermoedelijk sterk heeft verbeterd. Het recente besluit van de

De wederopbouw van Irak kost vijftientig tot dertig miljard dollar

Verenigde Naties om de handelssancties tegen Irak op te heffen, zal de olie-export op gang laten komen en de wederopbouw bespoedigen.

Het staat vast dat het verdreven regime de Iraakse economie aan de grond heeft gebracht door het land zowel in de jaren tachtig als begin jaren negentig in een oorlog te storten. Sinds het

Foto: ANP

Irakese vrouwen dragen buitgemaakte stoelen uit winkels in de hoofdstad Bagdad, net na de val van het regime, 12 april 2003

aantreden van Saddam Hoessein in 1979 is het inkomen van de gemiddelde Irakees dan ook met ruim tachtig procent gedaald.

Militaire uitgaven

Voor de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk kan het oplopen van de uitgaven aan militaire doeleinden worden gezien als een direct gevolg van de oorlog. Het Amerikaanse Congres heeft in dit kader een aanvullende begroting van 62,5 miljard dollar, ofwel ruim 0,6 procent van het Amerikaanse bruto binnenlandse product (bbp) goedgekeurd. Hiervan was twintig miljard uitgegeven op het moment dat het Irakese bewind viel. Nu resteren nog de kosten van de voortgezette militaire aanwezigheid in Irak en de demobilisatie van Amerikaanse troepen, die nog circa 7 miljard dollar gaat kosten. Het Verenigd Koninkrijk heeft in totaal ruim drie miljard pond (circa 0,3 procent bbp) aan de oorlog uitgegeven.

De kosten van de oorlog tegen Irak vormen een verdere belasting van de Amerikaanse overheidsbegroting. Hierdoor groeit het spaartekort van zowel de Amerikaanse burgers als de overheid. Dit deed zich ook in de jaren tachtig voor en resulteerde uiteindelijk in een val van de dollar. De eerste tekenen van een herhaling van die ontwikkeling lijken zich voor te doen en een verdere depreciatie van de dollar zou een significante bedreiging vormen voor spoedig economisch herstel in Europa.

Daar staat volgens sommige economen tegenover dat van militaire uitgaven een vraagimpuls op de economie kan uitgaan.

Immers, door de extra uitgaven aan bijvoorbeeld wapens en munitie kan worden bijgedragen aan het economische herstel. Hiervan bestaan diverse historische voorbeelden, zoals de Duitse oorlogseconomie onder het Nazi-regime, die in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog enkele jaren een jaarlijkse economische groei van zo'n tien procent realiseerde. Ook in de Verenigde Staten is oorlogsvoering in het verleden gepaard gegaan met enorme overheidsuitgaven en sterke economische groei.

Bij de Tweede Wereldoorlog en bij de oorlog tegen Vietnam bedroegen deze kosten respectievelijk 130 procent (WOII) en twaalf procent (Vietnam) van het Amerikaanse bbp. Dit maakt deze oorlogen onvergelijkbaar met de oorlog in Irak, waarvan dan ook slechts een zeer bescheiden stimulans van de binnenlandse vraag mag worden verwacht.

Olie

Een volledig inzicht in de gevolgen van een oorlog vereist een beschouwing van zowel de positieve als de negatieve welzijnsgevolgen van oorlogsvoering. Een dergelijke beschouwing werd in 1985 bepleit door Jan Tinbergen. Positieve consequenties van de oorlog in Irak zijn bijvoorbeeld de creatie van politieke rust en veiligheid, de ontmanteling van een dictatuur en het herstel van aanvoerlijnen voor essentiële grondstoffen als olie. Dergelijke factoren hebben vooral betekenis op de wat langere termijn, terwijl de negatieve welzijnseffecten zich vaak onmiddellijk mani-

festeren. Tinbergens benadering van de economische gevolgen van oorlog is ontegenzeggelijk relevant, maar ook complex en niet vrij van subjectieve beoordelingen. Het is op dit moment nog te vroeg om in te gaan op deze lange-termijnontwikkelingen.

Het grootste risico van de oorlog in Irak voor de westerse economieën betrof de olieaanvoer vanuit het Midden-Oosten. Spanningen in het Midden-Oosten hebben in het verleden een onmiskenbare invloed gehad op de prijs en de aanvoer van ruwe olie en hebben meer dan eens aan de basis gestaan van een economische malaise in het Westen. Ook aan de vooravond van de oorlog in Irak leefde de vrees voor een verstoring van de olieaanvoer en liep de olieprijs al geleidelijk op tot zo'n vijftiendertig dollar per vat Noordzee-olie, zonder dat er sprake was van een aanvoerverstoring. Na het uitbreken van de oorlog kwam de Iraakse olieproductie van circa 2,5 miljoen vaten per dag wel tot stilstand, maar daalde de olieprijs - enigszins verrassend - tot circa vijftiendertig dollar. Kennelijk was met het uitbreken van de oorlog een bron van onzekerheid weggenomen en verwachten de markten - achteraf terecht - een snelle afloop van het con-

Oorlog nam juist onzekerheid weg bij financiële markten

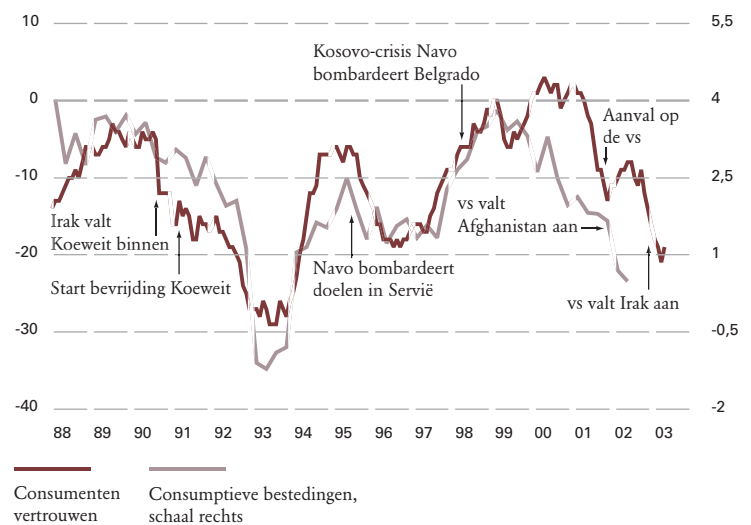
flict. Overigens is aan de daling van de olieprijs ook bijgedragen door compenserende productieverruiming van circa 1,8 miljoen vaten per dag, waarvan het leeuwendeel voor rekening van Saoedi-Arabië kwam.

Veilige beleggingen

Zowel oorlogsdreiging als oorlogsvoering ondermijnt het economische vertrouwen van consumenten, ondernemers en beleggers. Dit kan zijn ingegeven door feitelijke ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld een sterk oplopend overheidstekort ten gevolge van militaire uitgaven. Meestal is het echter de onzekerheid over duur, afloop en economische nasleep die maakt dat oorlog het vertrouwen ondermijnt. Dergelijk vertrouwensverlies is daarmee een zelfstandige rem op de economie, doordat bestedingen worden uitgesteld totdat het stof is neergedaald.

Het is aannemelijk dat de oorlog in Irak tot vertrouwensverlies heeft geleid en dat dit - deels via de financiële markten - de Westerse economieën heeft vertraagd. Grafiek 1 laat zien dat het consumentenvertrouwen in het eurogebied gestaag daalde in de aanloop naar het militaire treffen. Dat dit vertrouwensverlies verband hield met de oorlogsdreiging is niet volledig te bewijzen

Consumentenvertrouwen en bestedingen in het eurogebied
Index, respectievelijk procentuele jaarstijging

omdat het sentiment toch al fragiel was, onder meer door de oplopende werkloosheid en de groeiende reeks boekhoudschandalen. Uit de grafiek blijkt dat dit verband echter wel waarschijnlijk is; ook eerdere oorlogen brachten het consumentenvertrouwen in beweging.

Een bekend verschijnsel in onzekere tijden is dat beleggers vluchten in veilige beleggingen. Op de financiële markten deed zich voorafgaand aan de oorlog in Irak een verschuiving naar veilige beleggingen voor. Deze 'flight to quality' vertaalt zich in dalende aandelenkoersen en een dalende rente op staatsobligaties. Bedrijven moeten daarentegen veelal een hogere rente betalen op hun schulden, omdat beleggers huiverig worden voor de risico's die bedrijven in een onzeker klimaat lopen. Deze hoge rente vormt bovenop de algehele onzekerheid een extra rem op bedrijfsinvesteringen. Daar komt bij dat, met name in de Verenigde Staten, veel particulieren aandelen bezitten. De daling van beurskoersen tast het vermogen van veel consumenten aan, waardoor zij hun consumptie terugschroeven. Zo verzwakt de economie verder.

Met de snelle afloop van de oorlog in Irak valt evenwel te verwachten dat de situatie op de financiële markten zich zal normaliseren. Een eerste teken hiervan is de recente opleving van beurskoersen, die vanaf het dieptepunt van vlak voor de oorlog in zowel Europa als de Verenigde Staten ruim twintig procent stegen. Ook de historie bevat een positieve boodschap. Gemeten vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog zijn er vijf belangrijke oorlogsmomenten aan te wijzen waarbij de Verenigde Staten betrokken waren en die een forse daling van de Amerikaanse aandelenindex S&P500 veroorzaakten (Pearl Harbor, Korea-oorlog (1950), Cuba-crisis (1961), Tet-offensief (1968) en Golfoorlog (1990/91). In alle gevallen herstelde de index zich echter binnen een jaar volledig. ●

Wellink wil meer vrouwen in hoge functies

Cultuuromslag nodig voor betere afspiegeling op de werkvloer

Positieve discriminatie, de mogelijkheid om parttime te werken in hogere functies, meer flexibiliteit en een mentaliteitsverandering bij mannelijke leidinggevenden. Nout Wellink wil met deze maatregelen meer vrouwen aantrekken en ging met DNB-vrouwen een gesprek hierover aan. Immers, met ruim dertig procent vrouwelijke werknemers loopt DNB behoorlijk achter op andere organisaties in de financiële wereld waar 43 procent het gemiddelde is.

Miloe van Beek

Mannelijke chefs bij DNB lijken vaak last te hebben van korte termijndenken wanneer een jonge vrouw op sollicitatiegesprek komt. 'Ze denken nog te vaak: 'die gaat binnenkort trouwen en kinderen krijgen en dan ben ik haar een jaar kwijt'. Het is echter heel goed mogelijk dat zij op lange termijn een aanwinst is voor het bedrijf.' Marlou Banning (41) afdelingsdirecteur P&O spreekt uit eigen ervaring: 'Ik kon een functie krijgen op voorwaarde dat ik voorlopig niet aan kinderen begon.' Nout Wellinks reactie op deze bekentenis: 'Dit soort zaken verdient direct een berisping. Dit is heel erg ...' Wellink wilde persoonlijk van vrouwen uit de organisatie horen welke belemmeringen zij ondervinden in hun werk. Daarvoor riep hij een aantal DNB-vrouwen bij elkaar om over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Tijdens twee bijeenkomsten vertelden zij hun ervaringen en droegen zij mogelijke oplossingen aan om de doorstroom van vrouwen binnen de centrale bank te verbeteren.

Positieve discriminatie

De bijeenkomsten vormen één van de doelstellingen die Wellink heeft geformuleerd toen hij begin dit jaar lid werd van een ambassadeursnetwerk dat tot doel heeft meer vrouwen in hogere functies te krijgen. Tot het netwerk behoort een aantal topfunctionarissen uit het bedrijfsleven en de overheid. Wellink: 'DNB moet een evenwichtige organisatie worden die een afspiegeling is van de samenleving. Ik wil van bovenaf een goed beleid hierover opstellen.'

Tijdens een van de bijeenkomsten kreeg zijn voorstel om positieve discriminatie in te voeren, in eerste instantie weinig bijval. Een promotie moet je verdienen op basis van je kwaliteiten, niet omdat je toevallig vrouw bent, zo meende een aantal vrouwen. Willemieke van Gorkum (34) coördinator trusttoezicht: 'We moeten niet zo aan percentages hangen. Het is belangrijk dat mannelijke leidinggevenden beseffen dat vrouwelijke eigenschappen waardevol zijn voor een organisatie.'

Maar de Bankpresident wil verder gaan. Er moet een een maatstaf komen. Want van de vele vrouwen die afstuderen aan economische faculteiten, komen te weinig bij DNB terecht. 'Er

solliciteren nu eenmaal meer mannen op functie's bij DNB en als juist zij dan net iets betere papieren hebben, lukt het nooit om voldoende vrouwen binnen te halen.' Daarnaast wil hij dat op elk lijstje met geschikte kandidaten voor een functie, minimaal één vrouw staat.

De DNB-vrouwen vinden positieve discriminatie van vrouwen gerechtvaardigd als dat bijvoorbeeld inhoudt dat leidinggevenden jaarlijks wordt opgelegd een bepaald aantal vrouwen te moeten aannemen. In de praktijk blijkt vaak dat mannen bij sollicitatieprocedures eerder geneigd zijn mannen te selecteren. Dit zorgt er onder meer voor dat vrouwen bij promoties vaak over het hoofd worden gezien. Daarnaast lijken vrouwen vaak te bescheiden in het uiten van carrièrewensen en zijn daardoor onvoldoende zichtbaar voor promotie binnen de organisatie. Vrouwen lijken meer te twijfelen aan hun capaciteiten, ze vragen zich veel meer dan mannen af of ze wel goed genoeg zijn voor een hogere functie. Wellink: 'Ik heb drie keer meegemaakt dat een vrouw een hogere positie weigerde. Hun reactie was: dat moet ik eerst thuis overleggen. Terwijl mannen op een promotie reageren met: 'Het werd tijd dat je aan mij denkt.' En het blijkt dat vrouwen bij DNB behoefte hebben aan een schouderklopje

zo nu en dan. Silvie Verkaart (30) beleidsmedewerker Monetair en economisch beleid (Meb): 'Als je het goed doet, hoor je er niets over.' 'Jammer', vindt Wellink, 'vrouwen zijn daar veel

'Mannen blijken bij sollicitaties eerder geneigd mannen te selecteren.'

gevoeliger voor. Mannen gaan niet zo snel aan zichzelf twijfelen als ze geen positieve *feedback* krijgen, vrouwen vaak wel. Maar een compliment van je leidinggevende is belangrijk.'

Ook al lijkt DNB soms nog een mannenbolwerk, er zijn voldoende faciliteiten die het juist voor vrouwen tot een aantrekkelijke werkgever maken. De 36-urige werkweek bijvoorbeeld. Dit in tegenstelling tot veel andere centrale banken in Europa waar werktijden tot acht uur 's avonds de norm zijn. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om parttime te werken en zijn er goede regelingen voor kinderopvang. Wellink is groot voorstander van part-

DNB-vrouwen v.l.n.r.: Marli van de Broek, Henriëtte Prast, Inge van den Doel, Jeanette Capel, Marlou Banning en Karolien Batstra

DNB-vrouwen v.l.n.r.: Jeanine Kippers, Willemieke van Gorkum, Jacqueline Rijdsijk, Sylvie Verkaart, Heleen Mes en Carola Couwenberg

time werken. Hij is dan ook verbaasd als hij hoort dat vier dagen werken toch niet op alle afdelingen binnen de organisatie wordt geaccepteerd. 'Als directie accepteren we dat ook managers vier dagen werken. Het gaat om je inzet, niet om het aantal uur dat je werkt.' Afwezigheid van het werk omdat je op dienstreis bent of een bijbaan hebt als hoogleraar op een universiteit, lijkt bij DNB algemeen geaccepteerd. Maar parttime werken omdat je voor de kinderen moet zorgen, wordt minder vaak getolereerd. 'Zorgen voor je kinderen staat minder hoog in aanzien. Als ik op dienstreis ben, snappen collega's dat ik geen klus kan opknappen. Maar ben ik thuis met twee kleine kinderen, dan vinden ze dat ik ook beschikbaar moet zijn voor mijn werk,' zegt Jeanette Capel (40) coördinator toezicht strategie.

Schuldgevoel

Een ander probleem waar de vrouwen bij DNB tegenaan lopen, is dat leidinggevenden vaak te strikt omgaan met de werktijden. De DNB-medewerkers moeten tussen zeven en negen uur 's ochtends op het werk zijn. Banning: 'Ik heb op een afdeling gewerkt waar ik twee keer per week om kwart over negen binnenkwam.

Mijn leidinggevende sprak me daar steeds op aan. Wel met een grapje, maar ik hield daar een schuldgevoel aan over'. Wellink realiseert zich dat er veel van werkende vrouwen wordt gevraagd. Hij spreekt uit eigen ervaring. 'Mijn moeder heeft altijd gewerkt, ik heb vijf werkende zussen en mijn vrouw is rechter. Vrouwen moeten hun aandacht verdelen. Vaak lopen ze op hun tenen om alles goed te regelen, thuis en op het werk. Werkgevers moeten zich flexibeler opstellen bij de werktijden van medewerkers met kinderen.'

Het plan is om de conclusies van de bijeenkomsten aan de orde te stellen bij de overige directieleden van DNB. Wellink wil een cultuuromslag in zijn organisatie bewerkstelligen: meer vrouwen aan de top. De bankpresident realiseert zich terdege dat de maatregelen die hij voor ogen heeft inspanning vragen van mannelijke leidinggevenden. Zij moeten zich meer gaan richten op de in- en doorstroom van vrouwen binnen DNB. Van een cultuuromslag bij DNB zullen overigens niet alleen vrouwen profiteren. Meer flexibiliteit en de mogelijkheid om in een managementfunctie vier dagen te werken, is ook voor mannen prettig. Want zij hebben soms ook moeite om de zorg voor kinderen te combineren met een drukke baan. ●

Passie in beeld

In het hoofdkantoor van de werkgemersvereniging VNO-NCW, de Malietoren, in Den Haag is de expositie 'Passie in Beeld' te zien, met werken uit de collectie van de DNB. **De titel is een verwijzing naar de liefde en gedrevenheid die de kunstenaars tot uiting brengen in hun werk.** Daarnaast staat passie ook voor het enthousiasme en het plezier waarmee de kunstcommissie van DNB inhoud geeft aan de kunstverzameling.

Voor deze tentoonstelling is een keuze gemaakt van driedimensionaal werk uit de collectie van DNB, omdat de tentoonstellingsruimte in de Malietoren zich daarvoor bij uitstek leent. De geëxposeerde kunst betreft werk dat bij DNB vaak lange tijd bij een medewerker op de kamer of bij een bankkantoor aan het oog onttrokken is geweest. Door het hier te laten zien, kan een breed publiek kennis nemen van dit deel van de collectie.

Het oudste beeld in de tentoonstelling is van Carel Visser. Het is een koperen versie van 'Birds', dat hij in 1954 maakte en waarvan in twee museumcollecties ijzeren exemplaren zijn opgenomen. Ook is de bekende bronzen sculptuur 'Winged' van Wessel Couzijn te zien. Dit beeld uit de begin jaren zestig liet Couzijn in een oplage van drie gieten. DNB verwierf het beeld in 1986, de andere beelden zijn te vinden in de collecties van het Stedelijk Museum en het Kröller Müllermuseum.

Naast de sculpturen is in de expositie opvallend glas te bezichtigen. De 'Bierpul' van Bernard Heesen zet de toon door het gebruik van de helder gele kleur. De meest

opvallende verschijning is waarschijnlijk wel het beeld van Thomas Houseago uit het jaar 2000. Deze zwangere vrouw, sommigen zien er een summo-worstelaar in, houdt de gemoederen bij DNB na drie jaar nog steeds bezig.

De Kunstcommissie hecht veel waarde aan de publieke functie van de collectie. De expositie in galerie MalieBeeld in de Malietoren sluit daarom mooi aan bij de tentoonstellingen die de Kunstcommissie vorig jaar organiseerde in Frankfurt en Boekarest. In Frankfurt was dat in de Europese Centrale Bank. De

Kunstcommissie van DNB koos voor een overzicht van actuele Nederlandse kunst. Doel van deze tentoonstelling was om een beperkt aantal werken in samenhang met elkaar te tonen en daarmee de ontwikkeling van met name de schilderkunst van de laatste twintig jaar te laten zien. Op een bescheiden schaal was dit een afspiegeling van de activiteiten op het gebied van hedendaagse kunst in de diverse moderne-kunstmusea.

Vrijwel in dezelfde periode werd in het kunstmuseum in Boekarest een keuze van werken uit de collectie getoond samen met enkele werken uit de ING-collectie. In deze tentoonstelling werd duidelijk gemaakt dat de invalshoeken voor de aanleg van een collectie door bedrijven volstrekt verschillend kunnen zijn. Een groot compliment was dan ook dat de Kunstcommissie van DNB voor experiment en gedurfd gaat.

Alexander Strengers

De tentoonstelling 'Passie in beeld. Ruimtelijk werk uit de collectie van de Nederlandsche bank' is nog tot en met 21 november te bezichtigen op werkdagen van 10.00 tot 16.00 uur. Toegang gratis. MalieBeeld. Bezuidenhoutseweg 12. Den Haag. Tel. 070- 349 02 50. www.maliebeeld.nl

Recept voor vrij kapitaalverkeer

Boek over kapitaalliberalisatie in transitie-economieën

Vrij kapitaalverkeer heeft Europa, Amerika en Japan veel welvaart gebracht. Opkomende economieën en ontwikkelingslanden zouden de vruchten daarvan ook graag plukken. Maar er zijn risico's. Twee onderzoekers van DNB adviseerden het Internationale Monetaire Fonds over de beste weg naar vrij kapitaalverkeer. Zij publiceerden onlangs een boek over kapitaalliberalisatie in transitielanden.

Erica Verdegaal

Een florerende economie, rijken investeerders, een enorm nationaal product en welvarende burgers. Veel opkomende economieën en ontwikkelingslanden hopen dit walhalla, in navolging van het Westen, ooit te betreden. Maar hoe moeten ze dat aanpakken? Tot eind jaren negentig hanteerden het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) als één van de recepten voor welvaart: vrij kapitaalverkeer. Als kapitaalstromen een land vrijelijk in en uit mogen, zo was het idee, zullen bedrijfsleven en bestuurders hun natie aantrekkelijk maken voor investeerders, waarna het geld automatisch naar de aldaar goed renderende projecten en bedrijven stroomt. Bijna vanzelf ontstaat zo een gezonde economische groei en voorspoed voor burgers en bedrijven.

Maar helaas, de geschiedenis leert dat dit sprookje niet wereldwijd is opgegaan. Want hoewel Europa, Japan en Amerika een groot deel van hun welvaart danken aan vrij kapitaalverkeer, bleek dit medicijn ernstige bijwerkingen te hebben bij diverse, sinds de jaren tachtig opgekomen economieën. Vrij kapitaalverkeer bleek medeschuldig aan de financiële crises in Korea en Thailand (eind jaren tachtig), Rusland (eind jaren negentig) en Argentinië (2002). Eerst stroomde veel investeringsgeld naar die landen toe, maar plotseling trok iedereen ineens zijn kapitaal terug. De betrokken landen raakten in een crisis en miljoenen mensen werden de dupe. Zijn dergelijke drama's te voorkomen? Dat wilde onder meer het IMF, in het belang van de wereld-economie, grondig laten onderzoeken.

Op zoek naar deskundigheid rond internationaal kapitaalverkeer kwam het IMF ook terecht bij de Nederlandsche Bank, en wel bij onderdirecteur monetaire zaken Age Bakker, tevens hoogleraar *Money and Banking* aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Bakker, die gepromoveerd is op de vrijmaking van het kapitaalverkeer in Europa vanaf de jaren vijftig, werd gevraagd om de ervaringen van geïndustrialiseerde landen met vrij kapitaalverkeer te onderzoeken. De studie moest onderdeel uitmaken van een brede heroverweging van het nut en de risico's van kapitaal liberalisatie. Bakker: 'Ik was blij verrast dat ik gevraagd werd door het IMF, want men consulteert zelden externe experts. En als ze het doen, zijn het vrijwel altijd Amerikaanse hoogleraren.'

Lessen

Enthousiast begon Bakker aan het onderzoek, samen met Bryan Chapple, senior econoom bij DNB. Bakker: 'Onze studie voor het IMF trekt een aantal lessen uit de ervaringen van geïndustrialiseerde landen met kapitaal liberalisatie.' Bakker en Chapple

achten het onder meer belangrijk om de stappen naar kapitaalvrijmaking in de juiste volgorde te zetten. Globaal adviseert het duo het volgende. Ten eerste moet een economie goed draaien en moet de overheid een stabiel economisch beleid voeren. Bakker: 'Wie bijvoorbeeld vrij kapitaalverkeer introduceert gedurende een politieke crisis, vraagt om problemen.' Ten tweede vergt kapitaalvrijmaking een sterke en goed ontwikkelde financiële sector. 'Anders ontstaat chaos', legt hij uit. 'Het geld komt dan binnen, maar bij twijfel over de banken, zoals in

**De discussie rond
kapitaal liberalisatie is mede
door deze publicatie
weer vlotgetrokken**

Argentinië, vliegt het er in een oogwenk weer uit.' Ten derde vereist vrij kapitaalverkeer goed economisch en financieel toezicht. 'In transitie-economieën moet dat nog worden opgebouwd', zegt Chapple. 'Nog maar tien jaar geleden waren de banken daar staats eigendom. Nu zijn ze commercieel, maar het toezicht moet nog sterker worden. Pas daarna kan men het kapitaalverkeer vrij maken.'

Bakker en Chapple vlogen naar Washington om hun bevindingen te presenteren aan medewerkers en directie van het IMF. 'Het was een succes, zowel qua belangstelling als effect', zegt Bakker. Toen begin dit jaar IMF-voorman Horst Köhler verklaarde hoe men de vrijmaking van het kapitaalverkeer in opkomende economieën gaat aanpakken, bleek dat het IMF zich aansluit bij een aantal van de lessen van het Nederlandse onderzoeksduo. Bakker: 'Daar zijn we uiteraard trots op.'

Dit onderzoekssucces smaakte naar meer en afgelopen juni publiceerden Bakker en Chapple een tweede studie, het boekwerk *Capital account liberalization in transition countries*. Dit boek bespreekt de ervaringen met kapitaalvrijmaking in transitie-economieën. Dat zijn landen die zich aan het ontwikkelen zijn tot industrielanden, zoals de aanstaande nieuwe EU-landen. Het boek kwam voort uit een conferentie over vrij kapitaalverkeer in Kiev in 2001. DNB organiseerde deze bijeenkomst samen met de Nationale Bank van Oekraïne (NBU) en het IMF in het kader van DNB's technische ondersteuningsprogramma aan Oekraïne. Chapple: 'Het was uniek dat deskundigen uit transitie landen en van diverse internationale instellingen bij elkaar waren. Bovendien was de variëteit en kwaliteit van hun

Brian Chapple en Age Bakker

bijdragen zo hoog dat we die graag wilden bundelen in een boek.' Een uitgever bleek bereid de verzamelde ervaringen te publiceren. Bakker: 'Dit onderwerp staat bij beleidsmakers in de EU én in transitielanden namelijk zeer hoog op de agenda, want in transitie-economieën moeten ingrijpende keuzes worden gemaakt.'

Inhaalslag

De discussie rond kapitaalliberalisatie, die was vastgelopen sinds de Azië-crisis, is mede door Bakker en Chapple weer vlotgetrokken. Medewerkers van centrale banken en ministeries in ontwikkelingslanden en opkomende economieën zullen daarom veel belangstelling hebben voor het boek van Bakker en Chapple. Want allen vragen zich af: 'Hoe vrij moet ons kapitaalverkeer worden?' Chapple: 'Voor transitielanden is de inhaalslag naar het niveau van Westerse economieën niet gemakkelijk.' Toch gaat de verandering onvoorstelbaar snel, signaleert hij. 'Veel landen zijn zo slim geweest om ervaren buitenlandse banken aan te trekken, zoals ING, ABN AMRO en de Rabobank. In Hongarije is het bankwezen zelfs voor tachtig à negentig procent in buitenlandse handen. Zo koopt men als het ware expertise en risicomanagement in. Dat gaat veel sneller dan zelf opbouwen vanaf de grond.' Bakker bewondert die houding van transitielanden. 'Voor hen is het wel even slikken. Stel je voor dat wij hier slechts door buitenlanders bestuurde vestigingen hadden van Deutsche Bank, Banco di Sao Paulo en Barclays Bank in plaats van onze vertrouwde Hollandse instellingen? Toch heeft men het daar doorgezet omwille van de economie.'

Dat voorspoed snel kan komen, leren de ervaringen met Portugal, Griekenland en Ierland, die een relatief laag inkomensniveau kenden toen zij toetraden tot de EU. Bakker:

'Ierland was vroeger de arme Europese broeder, maar heeft nu, door enorme buitenlandse investeringen, op Luxemburg na, het hoogste bruto nationaal product per inwoner.' Dat zit hem volgens de hoogleraar niet alleen in vrij kapitaalverkeer, maar ook in de schuilplaats onder de Europese paraplu van stabiliteit en veiligheid. EU-wetten en regels bieden bedrijven immers zekerheid rond investeringen en regimes. Deel uitmaken van een groep economisch sterke landen vermindert economische risico's, legt hij uit. 'Dat zag je ook bij de financiële crisis in Latijns-Amerika. Brazilië en Argentinië hadden daarvan wél last, maar Mexico bleef buiten schot, omdat men, samen met de VS en Canada, valt onder de NAFTA-paraplu. 'De voordelen van een schuilplaats genieten straks ook de tien nieuwe EU-landen. Bedrijven als Volkswagen, Philips en Unilever lopen daarop vooruit en bouwen wegens de lagere arbeidskosten fabrieken in Tsjechië, Hongarije en Polen. Zo kan economische ontwikkeling heel hard gaan.'

Angst

Gaat onze welvaart daaronder lijden? Dat lijkt Bakker onwaarschijnlijk. 'Veel mensen vrezen dat de euro verzwakt als minder welvarende landen zich aansluiten bij de EU. Een deel van onze aanbevelingen vermindert dat risico, maar tegelijkertijd vind ik die angst overdreven. De gezamenlijke economie van de tien aspirant-lidstaten is net zo groot als de Nederlandse, ofwel slechts vijf procent van de totale economie van de Europese Unie. Hun invloed op ons is minder groot dan onze invloed op hen, want zij zijn kwetsbaarder, terwijl wij tegenvallers heel goed kunnen opvangen.' Wél kwetsbaar noemt Bakker transitielanden die in de nabije toekomst waarschijnlijk niet tot de EU gaan behoren zoals Oekraïne, Wit-Rusland en Armenië. 'Je mag hopen dat Rusland in economisch opzicht een stabiliserende rol voor dergelijke landen kan vervullen. Want als je economisch nergens kunt schuilen, sta je in de regen. Kapitaalliberalisatie en hogere welvaart gaan dan mogelijk aan je voorbij.' ●

Age F.P. Bakker and Bryan Chapple, Advanced Country Experiences with Capital Account Liberalization, IMF Occasional Paper no 214, International Monetary Fund Publication Services, Washington D.C., 2002

Age F.P. Bakker and Bryan Chapple (eds.), Capital Liberalization in Transition Countries, Lessons from the Past and for the Future, Edward Elgar, Cheltenham/Northampton, 2003

De volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

- De rol van DNB in Nederland en Europa
- *Van kauri tot euro, een korte geschiedenis van het geld, de gulden en de Nederlandsche Bank*

Periodiek verschijnen:

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek:

- MEB Series, Monetair en economisch beleid
- Onderzoekreeks Toezicht
- Rapporten Wetenschappelijk onderzoek
- Staff Reports
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn *online* beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De overige uitgaven kunt u bestellen via deze website, door middel van een mailbericht (info@dnb.nl) of via een brief, die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank, Afdeling C&i sectie Media, Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

De Bank op het Internet: www.dnb.nl

Op onze website vindt u informatie over het werkkterrein van de Nederlandsche Bank en over haar publicaties, zoals het DNB magazine. Ook kunt u vanaf deze site doorklikken naar verschillende andere financiële instellingen.

Publieksservice

Algemeen nummer DNB

020 – 524 91 11

Toezihtslijn

De Toezihtslijn is de helpdesk van financiële toezichthouders. De helpdesk van de Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en de Pensioen- & Verzekeringkamer werken samen.

Voor vragen over banken en geldtransactiekantoren belt u de Toezihtslijn van de Nederlandsche Bank.

0900 – 520 0520 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezihtslijn@dnb.nl

Voor vragen over beleggingsinstellingen, effectendienstverlening en consumentenkrediet kunt u de Autoriteit Financiële Markten benaderen.

0900 – 540 0540 (€ 0,35 p/gesprek)
Info@afm.nl

Voor vragen over verzekeraars en pensioenfondsen kunt u terecht bij de Pensioen- & Verzekeringkamer.

0900 – 530 0530 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezihtslijn@pvk.nl

Overige informatie DNB

Voor vragen op het terrein van de Nederlandsche Bank die niet over toezicht gaan, kunt u contact opnemen met de Afdeling Voorlichting. Ook voor voorlichtingsmateriaal kunt u dit nummer bellen.

020 – 524 3411 of 524 1999
Info@dnb.nl

Koninklijke Nederlandse Munt

Voor informatie over munten en het bestellen van setjes euromunten.

030 – 291 0410
Info@coins.nl

Deze seminars zijn een platform voor economisch wetenschappelijk onderzoek. Binnen- en buitenlandse wetenschappers bespreken er hun onderzoeksresultaten.

DNB Research Seminars

De economieën van het eurogebied en de VS lijken sterk op elkaar, zowel wat betreft de structuur, het monetair beleid als de schokken die deze economieën treffen. Dat de VS en het eurogebied niet steeds tegelijkertijd in een recessie belanden ligt dan ook aan de timing van de schokken.

Uit recente studies naar de samenhang van inflatie, rente en inkomen enerzijds en de conjunctuurcyclus anderzijds, blijken sterke overeenkomsten tussen de economieën van het eurogebied en de VS. Ook de transmissie van monetaire schokken en de mate van 'stroperigheid' waarmee prijzen op veranderingen reageren, wijken nauwelijks van elkaar af. Deze bevindingen zijn enigszins verrassend. Immers, er lijken aanzienlijke verschillen te bestaan tussen de Amerikaanse en Europese economie en er is vaak sprake van een asynchroon conjunctuurbeloop.

Frank Smets en Rafael Wouters proberen te verklaren hoe deze overeenkomsten en verschillen tot stand komen door drie dimensies van de economieën te bestuderen: de structuur, het type schokken dat de economieën beïnvloedt en het monetaire beleid.

Opmerkelijk is de methode waarmee de auteurs deze vraag te lijf gaan. Zij slagen erin een klein model te ontwikkelen dat, ondanks een zeer theoretische fundering, de conjunctuur in de VS en het eurogebied goed weergeeft. Verschillen in de economische structuur komen in het model tot uiting in bijvoorbeeld de afwegingen van huishoudens tussen consumeren en werken, consumeren en sparen, verschillen in de technologie en de frequentie van loon- en prijsaanpassingen. Een beleidsregel in het model beschrijft hoe de ECB respectievelijk de Fed op veranderingen van de inflatie en de productie reageert.

Tenslotte onderscheidt het model een groot aantal schokken, zoals onverwachte veranderingen van de productiviteit, overheidsuitgaven of de exacte inflatiedoelstelling. Op grond van de schattingsresultaten van dit model concluderen de auteurs dat het eurogebied ten aanzien van structuur, type schokken noch monetair beleid sterk van de VS afwijkt. Het soms asynchrone conjunctuurbeloop in de VS ten opzichte van het eurogebied is volgens de auteurs voornamelijk te wijten aan het tijdstip waarop de economieën door schokken worden getroffen.

Carsten Folkertsma

*Samenvatting Research Seminar van 15 april:
'Shocks and frictions in US and euro area business cycles: a Bayesian DSGE approach', Frank Smets (ECB).
Co-auteur: Rafael Wouters (Nationale Bank van België).*

Seminars

Zonder begrotingsdiscipline is een onafhankelijk monetair beleid gericht op prijsstabiliteit uiteindelijk gedoemd te mislukken. Een strak en geloofwaardig budgettair kader is noodzakelijk, met name in een monetaire unie waar de deelnemende landen het rente-instrument hebben ingeleverd.

Daags voor het research seminar van Andy Hughes Hallett had de Duitse minister van Financiën te kennen gegeven de economische groei boven begrotingsdiscipline te plaatsen om zo de stoeve Duitse economie te stimuleren. De lezing over de effectiviteit en mogelijke herziening van het Stabiliteits- en Groeipact, kreeg daardoor een onverwachte lading.

De samenhang tussen overheidsfinanciën en economische groei staat centraal in het recente politieke debat over de werking van het Stabiliteitspact.

De eerste vraag die Hughes Hallett in zijn lezing probeerde te beantwoorden, was of het Pact sinds de invoering in 1998 eigenlijk wel effectief was geweest. Immers, de resultaten zijn niet overtuigend. Sterker nog, de meeste landen lieten hun budgettaire teugels juist extra vieren in de periode van sterke

economische groei aan het eind van de jaren negentig. Hoewel feitelijke begrotingstekorten over de gehele linie daalden, was er van begrotingsdiscipline eigenlijk geen sprake. Sinds 2001 lijken enige landen zich wat aan te trekken van het Stabiliteitspact, dus pas toen de economische teruggang daadwerkelijk begon.

Hoe kan de dreigende werking die van het Stabiliteitspact moet uitgaan worden versterkt? Deze tweede vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden. Allereerst moeten de toegepaste begrotingsregels niet alleen geloofwaardig zijn, maar ook flexibel, zodat op efficiënte wijze met veranderingen in de economie kan worden omgegaan. Deze regels zouden bovendien moeten 'vooruitzien', zodat economische veranderingen tijdig kunnen worden gesignaleerd. Het zou verstandig zijn, zo stelde Hughes Hallett, om niet alleen begrotingstekorten maar ook schuldquotes expliciet in ogen-schouw te nemen. Uiteindelijk bepaalt de ontwikkeling van de schuldquote het vermogen van een land om aan zijn lange-termijnverplichtingen te voldoen.

Hoewel door de Duitse uitspraak het Stabiliteitspact op sterven na dood lijkt te zijn, benadrukte Hughes

Hallett de noodzaak van een strak en geloofwaardig budgettair kader. Met name in een monetaire unie waar de deelnemende landen reeds het rente-instrument hebben ingeleverd. Zonder begrotingsdiscipline is een onafhankelijk monetair beleid gericht op prijsstabiliteit uiteindelijk gedoemd te mislukken.

Wilko Bolt

Samenvatting Research Seminar van 17 juni:

'Possible Reforms to the Stability and Growth Pact: Do fixed rules have a role to play?', Andrew Hughes Hallett (Cardiff Business School and CEPR).

Op 24 juni vond het seminar plaats: 'Monetary Policy and the Rule of Law', Sylvester Eijffinger (Universiteit Tilburg).

Co-auteur: P. Stadhouders (Van Lanschot Bankiers).

Op 8 juli vond plaats het seminar: 'Fiscal and Monetary Policy Interdependence, Non Ricardian Fiscal Discipline and Asset Price Instability', Nicola Viegi (Universiteit van Natal).

Programma 2003

9 september

Andy Halane, Bank of England,
Titel: nog niet bekend

De seminars vinden plaats van 16.00 uur tot 17.30 uur. Het aantal beschikbare plaatsen is beperkt. Voor meer en actuele informatie en het opvragen van de besproken artikelen kunt u contact opnemen met Jacqueline van Breugel, tel. 020- 5243665, e-mail: j.f.van.breugel@dnb.nl of de website raadplegen: www.dnb.nl/research.

Zou u graag een dagje Bankdirecteur willen zijn?

In het Voorlichtingscentrum van DNB kunt u plaatsnemen op een directeursstoel. Een computer berekent aan de hand van vragen en opdrachten hoe goed u het als 'directeur' zou doen. Wilt u wel eens weten wat er gebeurt als u met de pinpas betaalt? Kleurrijke beelden en animaties laten u zien welke – lange – weg uw betaling aflegt voordat het bedrag uiteindelijk van uw rekening wordt afgeschreven.

Een rondleiding bevat standaard een multimediashow, een presentatie over de Economische en Monetaire Unie en de euro en een uitleg over betalingsverkeer. Ook kunt u niet van echt te onderscheiden goudbaren optillen om het gewicht en de waarde te schatten. Daarnaast biedt het voorlichtingscentrum u een uitleg over monetair beleid en een simulatiespel over toezicht. Kortom, u komt alles te weten over het werkkterrein van de Nederlandsche Bank.

Bent u geïnteresseerd, maak dan een afspraak voor een rondleiding. De rondleiding is zeer geschikt voor leerlingen uit de hoogste klassen van havo, vwo en meao. Voor groepen met meer voorkennis kan het programma worden aangepast. Duur rondleiding: 2¹/₂ uur
Maximaal aantal deelnemers: 40 personen

Contactadres:
De Nederlandsche Bank
Voorlichtingscentrum
Postbus 98
1000 AB Amsterdam
020 - 524 3493/3339 (uitsluitend voor rondleidingen)
voorlichtingscentrum@dnb.nl

